

Doelstelling en regelthema's voor bewegen regelen

Bewegen regelen blijkt een belangrijk thema in het onderwijs te zijn. LO Magazine (LO9, 2020) gaf hierover een goed beeld van de diversiteit aan opvattingen en uitwerkingen. De KVLO heeft het initiatief genomen om een schrijfgroep (1) samen te stellen die moet proberen een methodische uitwerking van 'bewegen regelen' in het basisonderwijs te maken. Daarvoor wordt gebruikgemaakt van de praktijkopbrengsten uit het onderzoek van de leerstoel Pedagogiek in Onderwijskunde van Lichamelijke Opvoeding (Kristine De Martelaer en Katrijn Opstoel). In dit artikel een eerste verkenning over een mogelijke hoofddoelstelling en een ordening van regelthema's.

TEKST CHRIS VAN DE KANT EN CHRIS HAZELEBACH

In de zoektocht naar doelstellingen voor het bewegingsonderwijs wordt gebruik gemaakt van een globale ordening in drie doeldomeinen: bewegen verbeteren, bewegen waarderen en bewegen regelen. Het doeldomein bewegen verbeteren is uitvoerig uitgewerkt in de basisdocumenten bewegingsonderwijs PO en onderbouw VO. In deze tekst gaan we op zoek naar een hoofddoelstelling voor het doeldomein 'bewegen regelen' en naar een ordening van regelthema's.

Doeldomein Bewegen regelen

Het eerste praktische belang van dit doeldomein is dat het voor de leerkracht bijna ondoenlijk is om in een gymles alles zelf te regelen. Bij een klassikale, maar intussen gelukkig achterhaalde (lees ouderwetse) les bokspringen met één springer en 29 wachters, zou het nog een optie kunnen zijn, maar in een hedendaagse gedifferentieerde les, waar kinderen verschillende activiteiten naast elkaar kunnen doen, is het noodzakelijk dat kinderen ook betrokken worden bij het regelen van de les. Naast dit praktische belang voor de leerkracht is er een belang voor de leerlingen. Het is de taak van de school om kinderen te leren beter met elkaar samen te werken.

Leren bewegen regelen gaat over de leerkracht en de leerlingen

Het bijzondere van dit doeldomein is dat het niet alleen gaat over het leerproces van de leerlingen, maar ook van de leerkracht. De leerkracht is eindverantwoordelijk voor het verloop van de gymles en zal daarom altijd invloed willen hebben op hoe de kinderen met elkaar het bewegen regelen. Het uithanden geven en begeleiden van organisatietaken aan de leerlingen is voor de leerkracht ook een leerproces. Het doeldomein

'bewegen regelen' vraagt van de leerkracht dat die zelf ook leert zijn eigen lesgeefgedrag aan te passen. Dit dubbele 'leerprobleem' of 'reguleringsuitdaging' maakt dit doeldomein zo lastig maar tegelijk ook boeiend.

Hoofddoelstelling Bewegen regelen

Voor het doeldomein bewegen regelen stellen we de vragen: wat is de grote 'leeruitdaging' van bewegen regelen? waar moet het verbeteren van het leren bewegen regelen toe leiden? In vergelijking met het domein 'bewegen verbeteren': wat is een reguleringsuitdaging?

Goed onderwijs zorgt ervoor dat de onderlinge verschillen tussen de bewegers steeds groter worden. Hoe groter die onderlinge verschillen, hoe groter de diversiteit in een groep. Bijvoorbeeld in een groep waarbij een kind alleen over een laag lijntje kan hoogspringen en een ander kind over een hoog lijntje, zal er 'iets' geregeld moeten worden zodat beide kinderen op een betekenisvolle wijze mee kunnen blijven doen. Hoe groter de bewegingsdiversiteit, hoe lastiger het wordt om het bewegen te regelen. Zo kunnen we de kern van het doeldomein bewegen regelen op de volgende wijze duiden: het leren regelen van de bewegingsdiversiteit in een groep.

Regelen in de sportcultuur

In de sportcultuur wordt dit reguleringsprobleem verkleind door de kinderen te selecteren in leeftijdsgroepen en daarbinnen weer in niveaugroepen en bij de meeste sporten in een onderscheid tussen mannensport en vrouwen-sport. Hierdoor worden de onderlinge verschillen kleiner en wordt de activiteit makkelijker te regelen. In het voortgezet onderwijs worden

▲
Spel zelf op gang houden

de verschillen in cognitief niveau verkleind door kinderen te selecteren naar verschillende schooltype: vmbo, havo, vwo. Het nadeel van dit selectiesysteem is dat kinderen met verschillende uitvoeringskwaliteiten niet meer met elkaar leren 'samenwerken' en er een 'sociale' scheiding ontstaat tussen bepaalde groepen. Vanuit het perspectief van het doeldomein 'bewegen regelen' is de vraag of we de kinderen alleen willen voorbereiden op het deelnemen aan de bestaande, selectiegerichte, sportcultuur of ook op andere bewegingcontexten. Wij menen dat het onderwijs moet voorbereiden op de volle breedte van de bewegingscultuur.

Regelen in de bewegingscultuur

Curriculum.nu (2019) heeft als bouwsteen 'bewegingcontexten verbinden' waarin expliciet wordt uitgesproken dat kinderen moeten leren bewegen in verschillende contexten zoals op speelveldjes en in de eigen buurt. Zeker voor basisonderwijskinderen telt dat het bewegen niet alleen plaatsvindt tijdens de gymles of op de sportvereniging, maar dat ze ook rondom de school en het huis met elkaar aan het bewegen zijn. In de diverse contexten waar kinderen met elkaar bewegen krijgen ze ook te maken met een grote bewegingsdiversiteit tussen de deelnemende kinderen.

In het onderwijs helpt de leerkracht deze reguleringsuitdaging op te lossen, in de sport helpt de trainer, coach en scheidsrechter, maar in hun 'eigen vrije tijd' zullen de kinderen dit zonder volwassene moeten regelen. Ook later als de kinderen volwassen zijn en met hun vrienden of eigen kinderen willen bewegen op het plein, strand, buurt, thuis dan moeten ze dat kunnen zonder hulp van een 'toezicht-houder'. De missie van Curriculum.nu 'een leven lang met plezier bewegen' vraagt dat de

kinderen in het basisonderwijs al leren om met elkaar het bewegen te regelen.

De algemene duiding van de kern van het doeldomein bewegen regelen, kunnen we nu als volgt formuleren:

De reguleringsuitdaging is dat de kinderen in verschillende contexten (bv; school, sport, buurt) leren de toenemende bewegingsdiversiteit te regelen.

Reguleringsuitdaging

De reguleringsuitdaging geeft richting aan het 'waartoe' van het domein 'bewegen regelen'. Dit kan aangescherpt worden door de vraag te stellen 'hoe' het regelen gedaan moet worden. De 'hoe-vraag' kan niet concreet beantwoord worden zonder een uitspraak over een visie op 'de ideale samenleving'. Een Joodse school zal een andere visie op de samenleving hebben dan een islamitische school. In de wet is er vrijheid van onderwijs waardoor de overheid niet kan voorschrijven, welke samenlevingsvisie een school moet nastreven. Toch dient elke school de democratische waarden van onze samenleving over te dragen. Als we deze democratisch samenlevingsvisie vertalen naar het bewegingsonderwijs dan kunnen we stellen dat het bewegen zo geregeld moet worden dat elk kind de ruimte krijgt om zijn eigen initiatieven te nemen en dat deze initiatieven niet ten koste mogen gaan van de initiatieven van anderen.

Peter Heij (2006) beschreef dit als de wens naar 'sociale rechtvaardigheid', waarbij het gaat om het respecteren en waarderen van elkaars verschillende wijze van deelnemen. Het woord 'recht' verwijst naar een bovenliggend criterium, want er zijn wettelijke grenzen op wat wel en niet mag. Deze wetten zijn verbonden aan waarden en normen en deze zijn weer gerelateerd aan de specifieke context en groep. Dit betekent dat binnen een context en groep (school/klas) de leerkracht en de kinderen, binnen de begrenzing van een wettelijk kader, met elkaar bepalen wat 'sociale rechtvaardigheid' is, zodat elk kind in de groep zich gewaardeerd voelt. De reguleringsuitdaging kan daarom uitgebreid worden.

De reguleringsuitdaging is dat de kinderen in verschillende contexten (bv; school, sport, buurt) leren de toenemende bewegingsdiversiteit **op een sociaal rechtvaardige wijze** te regelen.

Het sociale verband als richtpunt

Biesta (2015) legt in het boek *'Het prachtige risico van onderwijs'* uit dat onderwijs niet zonder een democratische basis kan functioneren: "De levens van kinderen zijn binnen en buiten

de school doorspekt met kwesties van teza-men-zijn-in-pluraliteit." Dit samenzijn is meer dan een optelsom van individuen.

De mens is onderdeel van een sociaal verband en dat sociale verband is geen vaste structuur bestaande uit vaste waarden en normen (regels). Een sociaal verband kan gezien worden als een levend organisme, zoals het lichaam een samenwerkingsverband is van allerlei organen, cellen en energiebanen. Een les is een tijdelijk sociaal verband met allerlei factoren die ten opzichte van elkaar geregeld moeten worden voor een goede les. In de les zijn de leerkracht en alle leerlingen een onderdeel van een gezamenlijk netwerk. Hierboven hebben we opgemerkt dat het in het doeldomein 'bewegen regelen' niet alleen over het leren van de leerlingen, maar ook om het leren van de leerkracht gaat. Samen zijn ze voor elkaar het bewegen aan het regelen.

Het doeldomein 'Bewegen regelen' gaat niet over de sociale ontwikkeling van één leerling. Bijvoorbeeld het wachten op je beurt of de rol van scheidsrechter vervullen heeft wel een sociaal belang maar maakt de uitvoerder nog niet direct tot een 'sociaal persoon'. Voor een veilig lesverloop is het wenselijk dat de kinderen elkaar om beurten beveiligen bij het bokspringen, dat is een groepsbelang. Maar of een kind deze reguleringsactiviteit van het beveiligen op een 'sociale wijze' uitvoert en het belangrijk vindt om een ander kind te beveiligen is een andere vraag dan de vraag of ze de taak wel of niet uitvoert. Het uitvoeren van reguleringstaken binnen het doeldomein 'bewegen regelen' is zeker van groot belang om binnen het doeldomein 'bewegen waarden' verder te verdiepen of dit soort taken positief of negatief gewaardeerd worden. De hoofddoelstelling kunnen we nu nog preciezer formuleren:

Leden schrijversgroep:

Chris van de Kant (Aalo),
Jeroen Steeman (Calo),
Ger van Mossel (Halo),
Corike van de Merwe (SLO),
Femke Rikkink (Pabo Saxion),
Berend Brouwer (JLF),
Katrijn Opstoel,
Kristine de Martelaer,
Chris Hazelebach (projectleider)

Bronnen

Heij, P. (2006). *Grondslagen van 'verantwoord' bewegingsonderwijs: filosofische en pedagogische doordenking van relationeel en gefundeerd bewegingsonderwijs*. Budel: Uitgeverij DAMON.

Biesta, G. (2015). *Het prachtige risico van onderwijs*. Culemborg: Uitgeverij Phronese.

Curriculum.nu leergebied Bewegen & Sport:
<https://www.curriculum.nu/voorstellen/bewegen-sport/>

Foto

Hans Dijkhoff

Contact

CA.Hazelebach@planet.nl

Kernwoorden

onderzoek, reguleren, samenwerken

Mogelijk is deze theoretische uiteenzetting van het hoofddoel bewegen regelen te abstract, maar zonder een bewust gekozen hoofddoel is het lastig om straks in de wirwar van mogelijke methodische weggetjes koers/richting te houden. Onze volgende stap is om het hoofddoel verder te concretiseren in regelthema's.

Van hoofddoelstelling naar drie regelthema's

Uitgaande van de taken van de lesgever is er een eindeloze reeks aan organisatietaken te formuleren waar kinderen bij betrokken kunnen worden. Deze organisatietaken kunnen verzameld worden in regelthema's. In het basisdocument en Curriculum.nu is dit op verschillende manieren gedaan. De verschillen hebben waarschijnlijk te maken met de doelstellingen die beoogd worden bij het leren bewegen regelen. Op grond van onze hoofddoelstelling onderscheiden we de volgende drie regelthema's (zie onderaan de pagina).

Als titel voor de regelthema's is gekozen voor drie begrippen die makkelijk te onthouden zijn omdat ze alle drie met een **A** beginnen. Een mogelijk wat geforceerde keuze maar waarschijnlijk wel handig. Deze drie regelthema's hebben natuurlijk, net als de beweegthema's, een bepaalde overlap met elkaar. Bijvoorbeeld mikken gebeurt ook in een doelspel, afspraken maken is nodig om een arrangement te bouwen. Elke rolverdeling kan alleen op grond van afspraken. Het verschil is dat bij rolverdeling niet het maken van de afspraak de uitdaging is, maar het functioneren in een rol, dat wil zeggen wel of niet fluiten bij een overtreding. Het onderscheid is kunstmatig, maar het helpt om beter inzicht te krijgen in de verschillen regeldoelen die in de les mogelijk zijn.

Hoe nu verder?

De schrijfgroep gaat proberen deze drie regelthema's methodisch verder uit te werken tot een praktijkboek. Geïnteresseerden in de voortgang kunnen zich aanmelden en worden op de hoogte gehouden.

Chris Hazelebach is projectleider van *Bewegen Regelen*

De hoofddoelstelling van doeldomein 'bewegen regelen' is: De reguleringsuitdaging is dat de kinderen in verschillende contexten (bv; school, sport, buurt) leren de toenemende (bewegings) diversiteit op een sociaal rechtvaardige wijze **te organiseren als groep**.

Regulerings-thema:	Regulerings-uitdaging	Voorbeelden van taken en rollen
Arrangeren van beweegcontexten	Het bouwen van beweegcontexten om op een zorgzame wijze beweeg-diversiteit mogelijk te maken	Het klaarzetten en opruimen Het differentiëren in het arrangement
Assisteren van de beweg(er)	Het functioneren in een organisatie-rol om het bewegen van anderen te ondersteunen	Hulpverlener Verzorger Trainer-coach
Afspreken van regels	Het afspreken van regels om elkaar gelijkwaardige kansen te geven om mee te bewegen	Aanvoerder Scheidsrechter Ruzie-oplosser